

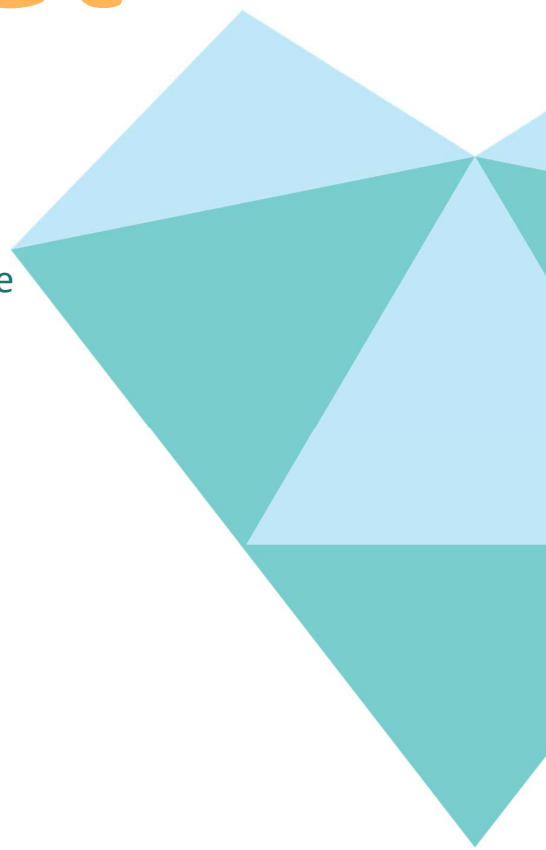

Skolehage
Matframtidssenter

Selvdyrket er veldyrket

Et undervisningsopplegg for
4. og 5. trinn i Sarpsborg kommune
Lærerveiledning

Innhold

Velkommen til Selvdyrket er veldyrket!	3
1 - Oppstart på skolen	5
2 - Første besøk på INSPIRIA	6
3 - Opplegg på skolen før sommeren	6
4 - Andre besøk på INSPIRIA	7
5 - Avsluttende opplegg på skolen	8
Veiledning til opplegg som gjennomføres på skolen	9
1 - Oppstart på skolen	9
Meningslinjer	9
Oppskrift på grønnsakssuppe	10
Hva trenger et frø for å spire?	11
Lag avispapirpotter	13
Planlegg kassa	14
Liste over planter, med utbytte og størrelser	15
Bestillingsskjema – Selvdyrket er veldyrket	16
3 – Opplegg på skolen før sommeren	17
Sanke ville vekster	17
5 – Avsluttende opplegg på skolen	19
Meningslinjer	19
Undringsbilder	19
Skrive og illustrere	26
Vedlegg 1	27

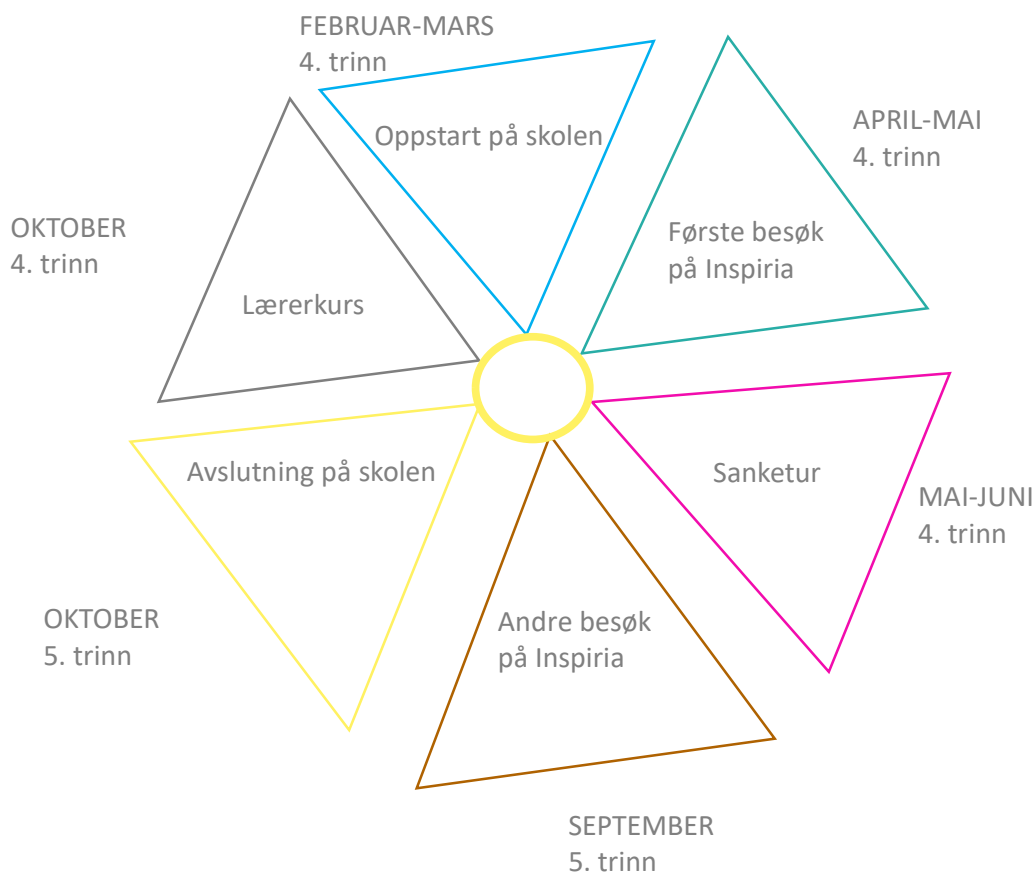
Velkommen til Selvdyrket er veldyrket!

Noe av det viktigste vi kan lære for å kunne ta vare på oss selv, er å skaffe oss sunn og god mat. Et sunt kosthold og et nært forhold til mat og matproduksjon er viktig både for helsa til hver enkelt, for folkehelsa og for planetens helse. Derfor er vi glade for å invitere dere til programmet Selvdyrket er veldyrket. Her skal vi følge årstidene fra vår til høst, og både dyrke egen mat og plukke ville vekster. Gjennom undervisning i INSPIRIAs skolehage kan elevene få økt forståelse av hvordan mat, helse og natur er tett sammenvevd gjennom matproduksjon. Her skal elevene få være med og så og høste egne spiselige vekster. De sår frø som skal få vokse og gro til friske urter og sunne og gode grønnsaker. Her vil det bli rom for å bruke flere sanser, til å la seg engasjere med kropp og sinn, ikke bare hodet. Programmet går over to besøk: Tidlig vår vil elevene få være med å dyrke, og vi har fokus på bærekraftig matproduksjon. Ved høstens besøk vil elevene få være med og høste maten de selv har sådd og vi lager en nydelig grønnsaksuppe av deres selvdyrkede matvarer. Dette programmet er en del av helseavtalen i Sarpsborg kommune.

Hvis dere blir inspirert til å gjøre mer, vil det også være et bonushefte tilgjengelig, med enda flere aktiviteter og oppgaver dere kan bruke.

Vi ønsker å inspirere til både matglede, dyrkeglede, naturglede og gleden over å gjøre noe sammen, og til sammen mener vi at det danner et godt grunnlag for god helse. Skolehagen byr jo på et vell av muligheter til å utforske alle disse!

ÅRSHJUL

Grunner til å drive med skolehage

1 - Oppstart på skolen

Programmet starter på skolen i februar/mars. Dere velger selv når dere gjør aktivitetene, men dere må ha planlagt hva dere skal dyrke og sendt oss bestillingsskjema for frø innen 15. mars 2022. Alle aktivitetene må være gjennomført innen første besøk hos oss.

Lenger ut i lærerveiledningen finner du ei liste over hva klassen kan velge å dyrke, målene på dyrkekassa og krav til hva som skal dyrkes. Frø til spireforsøk deles ut på lærerkurset.

Dere skal gjøre følgende aktiviteter og opplegg på skolen:

- I mat og helse: lag grønnsakssuppe/-gryte. La gruppene velge noen ingredienser selv, fra lista over det dere kan dyrke. Smak dere fram til klassens ønskegrønnsaker.
- I matematikk og kunst og håndverk: klipp ut/lim sammen til et stort ark, samme størrelse som kassa dere får. Mål opp og lag kart over kassa – hvilke planter skal dere ha hvor? Gruppearbeid, klassen velger et av forslagene.
- I naturfag: forsøk – Hva trenger et frø for å spire? Og for å vokse? Stikkord er vitenskapelig metode, undring, hypotese, vann, luft, lys, jord.
- I naturfag og kunst og håndverk: Lage såpotter av avisepapir og forspire planter til å sette ut i kassa.
- Meningslinje.

Oppleggene er beskrevet i detalj under «Oppskrifter til opplegg».

Foto: Markus Spiske, Unsplash

2 - Første besøk på INSPIRIA

Første besøk på INSPIRIA skjer like etter påske. Se vedlegg for liste over når din klasse skal komme.

Det viktigste med dette besøket er at dere skal så og plante ut i kassa deres. I tillegg vil det bli aktiviteter som gjør elevene bedre kjent med rotgrønnsaker, erteplanter og blomster. Kanskje blir det noen smaksprøver allerede nå? Og ikke å forglemme – Vitenshow!

Foto: Sandie Clarke, Unsplash

3 - Opplegg på skolen før sommeren

Foto: Jeremy McKnight, Unsplash

Før sommerferien skal dere ut på tur! Dere skal ut og lete etter, smake på og sanke inn ville vekster, og tilberede et felles måltid som dere fortrinnsvis spiser ute. Som en del av utstyret fra INSPIRIA følger det med et sankehefte med beskrivelser av noen vanlige arter, hvordan de brukes, en ville vekster-bingo og oppskrifter.

Hvis dere har anledning, oppfordrer vi dere også til å følge opp kassa på INSPIRIA, dokumentere prosessen, vanne, luke og generelt stelle godt med plantene deres.

4 - Andre besøk på INSPIRIA

Etter sommerferien er det på tide å komme tilbake til INSPIRIA for å høste grønnsakene deres og spise grønnsakssuppe! Dere må ta bilde av kassa, veie opp hvor mye grønnsaker det ble, og tilberede et godt måltid. I tillegg skal dere høste frø og brette frøposer, og dekke og pynte et hyggelig bord. INSPIRIA sørger for at det er litt ekstra grønnsaker så det blir nok suppe til alle.

Foto: Jonathan Kemper, Unsplash

5 - Avsluttende opplegg på skolen

Til slutt skal dere samle trådene på skolen. Det gjøres helst like etter høstens besøk på INSPIRIA, og seinest innen 15. november. Her vil vi at dere skal ta opp igjen meningslinjene fra begynnelsen, og se om noe har endret seg? Dere får også noen bilder som utgangspunkt for en diskusjon. I tillegg vil vi at dere skal skrive, tegne eller på annen måte uttrykke noe om prosessen og hva dere har lært.

Foto: Markus Spiske, Unsplash

Veiledning til opplegg som gjennomføres på skolen

1 - Oppstart på skolen

Alle aktivitetene må være gjennomført før klassen kommer til INSPIRIA første gang. Aktivitetene er:

- Meningslinjer
- Lage grønnsakssuppe
- Hva trenger et frø for å vokse?
- Planlegg kassa og send bestillingsliste
- Hvis dere velger frø som må forspires i klasserommet: lage pottes av avispapir eller melkekartonger og så. Her er det viktig å bruke erfaringene fra spireforsøket!

Meningslinjer

Ei meningslinje brukes for å synliggjøre at mange ting ikke er svart-hvitt. Det er for eksempel ikke sånn at enten så liker du grønnsaker, eller så liker du det ikke. Når dere bruker meningslinjer til å utforske ulike meninger og standpunkt, får dere fram variasjonen og de ulike begrunnelsene. Det kan være et fint utgangspunkt for diskusjon.

Eksempler på spørsmål som egner seg til meningslinjer kan for eksempel være:

- Skole er viktig (Enig-----uenig)
- Det er viktig å spise norske grønnsaker (Enig-----Uenig)
- Jeg vil heller spise mat fra butikken enn den jeg har dyrket selv (Enig-----Uenig)
- Mat vi plukker i naturen er møkkete (Enig-----Uenig)
- Alle burde ha mulighet til å sanke og dyrke sin egen mat (Enig-----Uenig)

Når dere skal gjennomføre aktiviteten meningslinje, er det viktig at du som lærer forteller elevene dette på forhånd. Snakk med dem om spørsmål de synes det er vanskelig å si klart ja eller klart nei til. Forklar at de må plassere seg på en måte som avspeiler deres mening. Når alle har valgt et ståsted, spør du noen utvalgte, eller alle, om de kan fortelle hva som gjorde at de valgte å stå akkurat der. De andre må lytte, og får ikke lov til å kommentere, argumentere eller vurderes andres valg. Anerkjenn valget, og gå videre til neste.

Noen ganger er det interessant å gjennomføre aktiviteten meningslinje før og etter arbeid med et tema, for å se om holdningene endrer seg. Da er det lurt å skrive ned eller ta bilde av hvordan elevene fordeler seg før og etter. Her ønsker vi at dere gjennomfører meningslinjer både før og etter dere har gjennomført undervisningsopplegget, altså både i del 1 og del 5. Derfor ønsker vi at dere dokumenterer hva elevene valgte første gang, slik at dere kan se om det har skjedd noen endring i løpet av opplegget.

For å tydeliggjøre hvor linja går i rommet, kan du skrive ut (og ev. laminere) A3-ark hvor det står «Enig» og «Uenig», og legge dem ut på gulvet i klasserommet. Linja går da mellom de to punktene.

Vi vil at dere stiller klassen følgende meningslinje-spørsmål (dere kan legge til flere hvis dere vil):

- Jeg tror at det er gøy å dyrke grønnsaker.
- Det er viktig å vite hvor maten kommer fra.
- Grønnsaker er godt.
- Jeg liker å være ute på tur.
- Det er hyggelig å spise sammen.

Alle påstandene skal vurderes på aksene Enig-----Uenig

Oppskrift på grønnsakssuppe

Her har dere frie tøyler, for målet er å smake seg fram til den suppa klassen helst vil spise! Om den blir litt tykk, gjør ikke det noe. Det viktigste er at alle bitene blir passe kokt, og at dere smaker og smatter og finner deres favorittsmaker.

Kutt grønnsaker i passe biter, ca. 1 cm. Tenk på hva som er en passe stor bit å ta i munnen. Det er lurt å ha med noe løk og gjerne poteter. Resten av grønnsakene bestemmer dere selv. Velg gjerne noe som elevene ikke har spist før. Skolen er en fantastisk arena for å smake på ny mat sammen. Vær obs på at rødbete har sterk farge, slik at hele suppa blir rød eller rosa.

Fres grønnsakene lett i gryta. Ha over vann nok til at det dekker grønnsakene og litt til. Tilsett litt buljong, og kok til grønnsakene er møre, ca. 15 min. Smak til med urter, salt og pepper. Server med godt brød og smør. Hvis dere vil, kan dere også lage en urtepesto til, eller hva med en villpesto?

Hva trenger et frø for å spire?

Tidsbruk: 3-4 timer i løpet av 2 uker. Gjerne mens det ennå er kjølig ute (ikke over 10 grader).

Kompetansemål:

- Undre seg, utforske og lage spørsmål, og knytte dette til egne og eller andres erfaringer.
- Presentere funnene sine og beskrive hvordan en har kommet frem til dem.

Læringsmål:

- Kunne lage hypoteser om hva karse trenger for å spire og vokse i samarbeid med andre.
- Kunne teste hypotesen gjennom observasjon.
- Vite hva en plante trenger for å spire og vokse.

Begreper: Frø, plante, spire, vokse, mangle, hypotese, temperatur.

Vurdering: Kunne tegne resultatet av dyrkeforsøket, kunne samtale om observasjonene og konklusjonene og kunne lage en oppskrift på hvordan man dyrker karse på best mulig måte.

Utstyr: Erter, melkekartonger, bomull eller jord, plastikkpose, kjøleskap, skap og vinduspost.

Aktivitet

1. Begynn med å presentere ertene og hente opp forkunnskaper om hva frø trenger for å spire, og hva planter trenger for å vokse.
2. Forhåpentligvis kommer de fram til vann, lys, varme, luft og noe å vokse i.
3. Diskuter med elevene hvordan man kan teste dette ut. Man kan så frø og:
  - Sette det i vindusposten og vanne
  - Sette det vindusposten og ikke vanne
  - Sette det i vindusposten og la det stå i vann
  - Vanne og sette det i et skap uten lys
  - Vanne og sette det ut i kulda
  - Legge frø på en skål uten bomull og vanne dem.

Del klassen i grupper og la dem følge med på hver sitt forsøk. Etter 3-4 dager observerer de hva som har skjedd og tegner det.

Etter 8-10 dager observerer de på nytt og undersøker forskjellene.

Gjennomfør en fagsamtale med læreren i hver forsøksgruppe om hva frøene har fått, hva de har manglet og hva som har skjedd.

Til slutt går det an å legge opp til at elevene lager en presentasjon som presenteres i full klasse eller i mindre grupper. Hvis dere presenterer for mindre grupper, bør hvert forsøk være representert med minst en elev, slik at alle i de mindre gruppene får høre om alle forsøkene. Oppsummering til slutt i plenum.

Tips og feller

Dersom elevene ikke kommer fram til alle faktorene, kan læreren lage sin egen hypotese. For eksempel: «Jeg tror planter trenger luft for å vokse.»

Fun-facts

Noe frø og planter trives under ekstreme forhold, f.eks. kaktus (veldig tørt) eller vannliljer (veldig vått).

Det finnes blant annet en plante som blir kalt for likblomst, som slipper ut en lukt av råttent kjøtt og fersk avføring for å tiltrekke seg fluer. Fristende! Fluene pollinerer blomsten, som vokser på Sumatra. Vi finner altså ikke likblomster i Norge, dessverre. Eller heldigvis?

Visste du at det finnes kjøttetende planter som vokser vilt i Norge? De spiser små insekter for å få litt ekstra næring, siden de vokser på næringsfattige steder. Soldogg ligner litt på en stor munn og lukker seg sakte rundt byttet sitt når det lander på planta. Tettegras og blærerot er to andre kjøttetere.

Foto: Jen Theodore, Unsplash

Lag avispapirpotter

Disse kan dere bruke til å så småplanter som dere skal ta med til INSPIRIA og plante ut i klassens kasse, eller om dere vil så noe til å ha på skolen eller som elevene kan ta med hjem.

Utstyr:

- Aviser
- Passe store glass eller flasker til å forme pottene rundt

LENKE TIL VIDEO SOM VISER HVORDAN LAGE POTTER:

https://www.youtube.com/watch?v=AgjTgk_AU5k

Foto: <https://gronnehensikter.wordpress.com/>

Om dere ikke vil lage potter av avispapir, kan dere for eksempel bruke melkekartonger. Bare klipp hull i hjørnene først, så overflødig vann kan dreneres ut.

Planlegg kassa

Tidsbruk

3-5 timer. Dere må ha gjort matopplegget først, og smakt dere fram til noen ønskegrønnsaker.

Mål

Få et forhold til størrelser i centimeter og meter og hvor stor plass som trengs for å dyrke mat. Vite noe om hvor store ulike planter blir, og hvordan de vokser. Øve på å klippe og tegne, og å abstrahere og se for seg kassa, slik at de kan lage et kart.

Begreper

Meter, centimeter, kvadratmeter, rot, blomst, insekt, pollinering, areal, frø, kart, planlegging.

Utstyr

- Linjal
- Saks
- Papir og ev. rutepapir med 1x1 cm ruter
- Blyant
- Teip

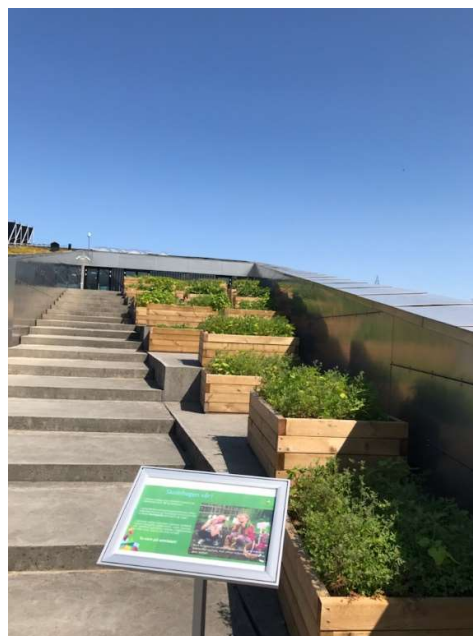
Aktivitet

Del klassen inn i grupper på 3 og 3. Hver gruppe begynner med å teipe sammen ark til et rektangel som er like stort som dyrkekassa klassen får utdelt på INSPIRIA. Det er én kasse per klasse.

Deretter må de gå i tabellen og se hvor store plantene de ønsker å dyrke er, og klippe ut kvadrater og rektangler i disse størrelsene. Bruk rutepapir hvis det er vanskelig å måle på hvite ark. På bitene som representerer de ulike plantene, kan de tegne den aktuelle planten. Hver gruppe setter sammen sitt forslag basert på kriteriene (erteplante, rotgrønnsak, frø, insektplante – husk at noen planter kan fylle mer enn en funksjon). Forslaget må få plass på arealet som kassa utgjør.

Når alle gruppene er ferdige, stemmer klassen over (eller diskuterer seg fram til) hvilket design som skal brukes når dere sår i kassa.

OBS: Ikke alle kassene er like store, de finnes i to størrelser. I vedlegg 1 er det oversikt over hvor stor kasse klassen har fått tildelt. Husk å finne din classes størrelse før dere går i gang med oppgaven.

Skolehagen på INSPIRIA science center

Liste over planter, med utbytte og størrelser

Krav til dyrking i kasse på INSPIRIA:

- Dere skal lage ei grønnsakssuppe/gryte. Dyrk det dere vil ha i gryta.
- Dere skal kunne høste noen frø.
- Det skal være noe mat til insektene der.
- Dere må dyrke minst en type erteplante og en rotgrønnsak. Erteplanter som erter, bønner, bondebønner og linser bidrar til å gjødsle jorda.
- Send oss "bestillingsliste", liste over hva dere vil dyrke, **innen 15. mars**, slik at vi får bestilt frø og har alt klart til dere kommer.
- Husk at noen planter kan fylle mer enn en funksjon!

Grønnsak/blomst	Areal	Utbytte	Frø	Insekt
Poteter	25x25 cm	Ca. 5 poteter pr. plante	Nei	Nei
Gulerøtter	5x10 cm	1 rot pr. plante	Nei	Nei
Løk	8x8 cm	1 løk pr. plante	Nei	Nei
Kålrot	15x15 cm	1 rot per plante	Nei	Nei
Grønne erter	5x10 cm	5-10 belger per plante	Ja	Ja
Bondebønner	5x10 cm	5-8 belger per plante	Ja	Ja
Lilla bønner	8x8 cm	Ca. 10 belger per plante	Nei	Ja
Blomkarse	10x60 cm	Ca. 5 blomster per plante	Ja	Ja
Ringblomst	8x8 cm	Ca. 5 blomster per plante	Ja	Ja
Kornblomst	10x10 cm	Ca. 10 blomster per plante	Ja	Ja
Solsikke	10x10 cm	1-5 blomster per plante	Ja	Ja

Bestillingsskjema – Selvdyrket er veldyrket

Frø til skolehagen på INSPIRIA

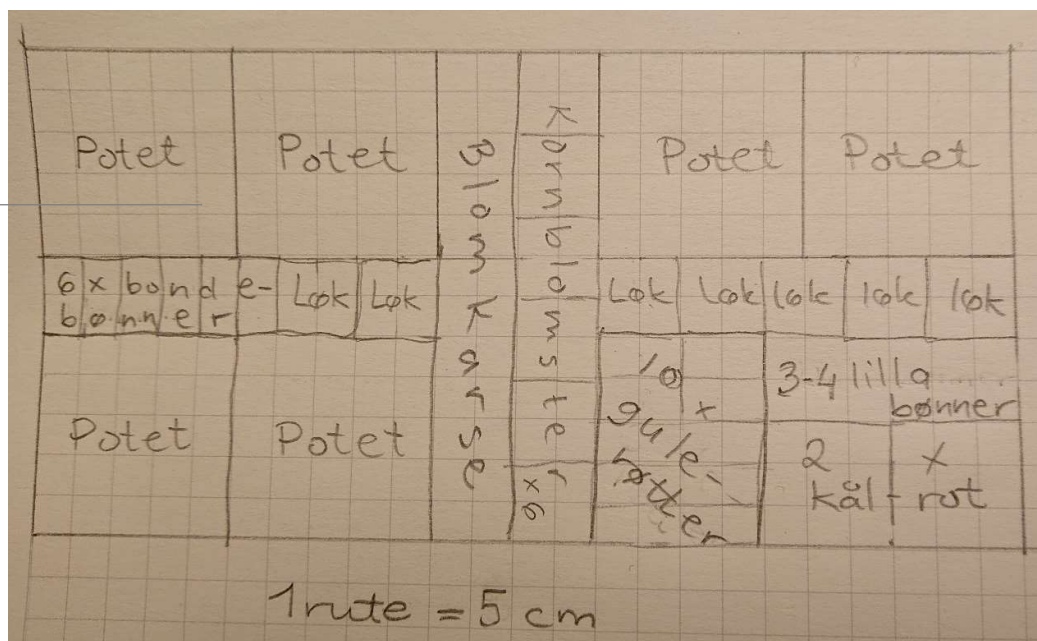
Skole:

Klasse:

Grønnsak/blomst	Mengde

Husk å legge ved plan for kassa!

Eksempel: (OBS: Eksempelkassa har ikke samme størrelse som kassene på Inspiria. Husk å sjekke størrelsen på deres kasse i tabellen i vedlegg 1.)

3 – Opplegg på skolen før sommeren

Sanke ville vekster

Før dere tar sommerferie skal dere ut på tur og finne spiselige ville vekster!

Tidsbruk: en hel dag

Mål: Være på tur og ha en hyggelig dag sammen, lære om spiselige, ville planter, lære navn på noen ville planter, smake og lukte. Delta i høstingsaktivitet.

Begreper: Blomst, blad, stilk, rot, spiselig, giftig, respekt for naturen.

Utstyr:

Når dere kommer til INSPIRIA første gang, vil dere få utlevert et sankehefte med oppskrifter, bilder og beskrivelser av noen vanlige, spiselige arter.

- sankehefte og flora
- noen bokser, poser eller kurver å plukke i
- saks
- hansker hvis dere skal plukke brennesle
- Mobiltelefon med appen Artsorakel, hvis dere vil
- Eventuelt utstyr til matlaging

Aktivitet

Før turen bør læreren ha rekognosert og funnet et turområde der dere har mulighet til å finne de plantene dere ønsker å plukke.

Bruk sankeheftet og vis barna bilder av plantene dere skal lete etter. Har de sett dem før? Har de smakt? Hva smakte det? Pleier de å gå på tur og sanke bær, sopp e.l.?

Turen kan begynne med en sankebingo (ligger i sankeheftet). Kan dere finne alle artene i bingoen? Hva lukter det dere finner? Hva smaker det?

Repetér sankereglene før dere begynner å plukke, det er lett å bli ivrig! Når dere er ute på tur, må du, i hvertfall i begynnelsen, godkjenne alt som går i sankeposen. Etter hvert som barna blir tryggere på å kjenne igjen artene, kan de begynne å vurdere dette selv. Og husk å kose dere på tur! Ta dere tid til å studere det elevene blir nysgjerrige på.

Det lønner seg å ha en pose/boks/ kurv til hver av artene dere skal plukke, ellers blir det en stor sorteringsjobb etterpå.

Når dere har plukket nok, er det på tide å tilberede maten. Det kan dere enten gjøre ute, eller på skolen. Yoghurt kan tas med i kjølebag, her skal ingrediensene dere har plukket bare hakkes eller rives. Suppe er også mulig å lage ute på stormkjøkken. Hvis dere bærer med dere noen mortere til å lage pesto, kan pastasalaten tilberedes på primus/stormkjøkken ute.

Tips og feller

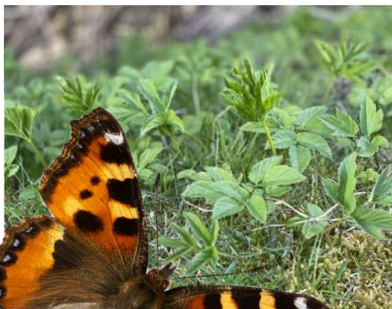
Ikke plukk sopp med mindre du er 100 % sikker på hva du plukker. Feil sopp kan være dødelig. Plukk heller ikke skjermplanter (de som ligner på hundekjeks) som står i vann/sumpområder, for her finnes det også en dødelig giftig art. Planter med røde bær, som du ikke er helt sikker på hva er, skal heller ikke plukkes.

Utfordring til de tøffeste – spis brenneslen rå! Brennesle brenner nemlig bare på undersiden av bladene, ikke på oversiden. Derfor kan du plukke bladet ovenfra, rulle det hardt sammen (brett gjerne kantene inn) og tygge det rått. Rått triks!

Fun-facts

Brenneslehårene knekker når du kommer borti. Da blir det en sylskarp spiss som stikker inn i huden, omtrent som ei sprøyte, og det stoffet som gjør at det brenner, sprøytes inn.

Men hvorfor brenner neslene? (Spør elevene om de har noen teorier.) Jo, de er så næringsrike, så de må beskytte seg mot å bli spist, for alle vil spise dem! Faktisk er brennesle en viktig vertsplante for mange sommerfugler. Larvene til neslesommerfugl elsker den, selvfølgelig. Det gjør også dagpåfugløye, admiral, gul tigerspinner, brun bjørnespinner og ikke mindre enn 50 andre sommerfugler! De fleste er nattsommerfugler (de fleste sommerfugler er det).

Dette er selvsagt en neslesommerfugl!

5 – Avsluttende opplegg på skolen

Når dere skal avslutte prosjektet på skolen, er det tre aktiviteter vi ønsker at dere skal gjøre. Dere skal gjenta meningslinjene fra oppstart-økta, bruke undringsbilder som utgangspunkt for en samtale om det dere har vært igjennom, og dere skal tegne og skrive noe.

Meningslinjer

Se side 9.

Undringsbilder

Undringsbilder danner utgangspunkt for en utforskende samtale. Dere får to typer, en «hvem skal ut-oppgave», og et bilde hvor dere skal finne ut hva bildet kan handle om, og diskutere ut ifra ett av temaene som kommer opp.

I «hvem skal ut-oppgaven», er det viktig å bruke det dere har lært til å begrunne valget deres. Det er antakelig mulig å finne argumenter for at alle skal ut. Det viktigste er ikke å ha rett, men å bruke kunnskap om temaet til å begrunne påstandene sine.

Tidsbruk: 1-2 undervisningstimer.

Mål: Sette ord på det undervisningsopplegget har handlet om. Dykke ned i hva det betyr, dybdelæring. Oppsummere og sette temaet inn i en sammenheng.

Begreper: kommer an på hva dere velger å diskutere! Men mat, matplanter, matproduksjon, dyrking, sanking, smak og lukt kan være aktuelle.

Utstyr

- Post-it-lapper
- A4-ark
- Tusj
- Undringsbilder

Aktivitet

Under finner dere et utvalg bilder dere kan velge som utgangspunkt for en samtale. Her er det barna som velger tema! Sett dere i en sirkel, så alle ser alle. Be først hver enkelt om å se på bildet og tenke seg om alene i ett minutt. Hvilke temaer ser de i bildet? Hva handler det om?

Etter at alle har tenkt på egenhånd, snakker de med sidemannen i ett eller to minutter. Hva har den andre tenkt? Deretter setter du sammen to og to par, til grupper på 4 (noen kan være 3 eller 5 hvis det ikke går opp). Gi dem tre minutter til å fortelle hverandre hva de har tenkt, og velge to temaer som gruppa spiller inn i plenum. Nå har dere noen å velge blant, noen er kanskje det samme også? Skriv opp de ulike temaene på A4-ark som du legger i midten av sirkelen.

Gi hver elev tre post-it-lapper. Lappene er stemmesedler. De skal nå stemme på det eller de forslaget/-ene de har mest lyst til å diskutere. Det er lov å gi alle til én, eller fordele dem på flere.

Når vinneren er kåret, får de igjen ett minutt til å tenke på temaet på egenhånd.

Nå er det tid for en samtale i plenum. Det er noen enkle regler for samtalen:

- Du skal rekke opp hånda før du får snakke.
- Du skal la andre snakke ferdig.
- Du skal vise respekt for andres meninger. Hvis du mener noe annet, kan du si det på en saklig måte, men det er ikke lov å henge ut andre eller meningene deres.

Når temaet oppleves ferdigdiskutert, kan dere avslutte samtalen.

Hvem skal ut-bilder:

Undringsbilder:

Velg ett som klassen kan ta utgangspunkt i.

Blokk med mange trær og busker på balkongene.

Foto: Evig Grønne Enger/Anders Lerberg Kopstad

<https://www.greenroofs.com/2020/01/18/urban-farming-a-budding-investment-opportunity-in-real-estate/>

<https://agnetwest.com/agri-view-big-farm-small-farm/>

<https://www.urbantlandbruk.no/aktoerer/geitmyraskolehage>

Blåbærplukkere. <http://hyttedager.blogspot.com/2011/07/blabr.html>

Brønnerud skole. <https://vitenparken.no/skolehage/sa-og-plante-ute/>

<https://www.nytimes.com/article/plastics-to-avoid.html>

Skrive og illustrere

Til slutt skal elevene skrive en tekst som oppsummerer det de har lært og opplevd i løpet av undervisningsopplegget. Noen vil kanskje skrive om ville planter, noen er mer opptatt av det å så eller å lage mat. Alle sjangre er mulig, dikt, fortellinger, dagbok-form, sang... alt er lov! I tillegg kan de illustrere teksten med tegning, kollasj, eller noe annet, her er det opp til hver enkelt lærer og skole å velge medium, teknikk og hvor mye dere vil gjøre ut av oppgaven.

Foto: Taylor Heery, Unsplash